

Rausjømarka Vel

Stiftet 24 mai 1951

Org.nr. 915 838 324

Oslo, 3. april 2019

Til statsråd Ola Elvestuen
Klima- og miljødepartementet

Opprettelse av nasjonalpark i Østmarka uten juridisk grunnlag? Forslag til alternativ

Innledning

Rausjømarka Vel har merket seg at klima- og miljøminister Ola Elvestuen har slått fast at naturmangfoldloven stiller strenge naturfaglige krav til opprettelse av nasjonalparker og at han ikke vet hvorvidt verdiene i Østmarka tilfredsstillende disse kravene.¹ Nå foreligger imidlertid Miljødirektoratets faglige vurderinger i brev til Klima- og miljødepartementet 12. mars om Østmarka har kvaliteter som tilfredsstillende naturmangfoldlovens krav til nasjonalpark. Der fastslår Miljødirektoratet at Østmarka slik den er i dag, ikke tilfredsstillende lovens krav til nasjonalpark. Vi tar i dette brevet opp problemstillinger som dette reiser.

Rausjømarka Vel

Rausjømarka Vel som organiserer 80 hytteeiere² i Østmarka, skal ivareta hytteeierens interesser. Som hytteeiere er vi glade i Østmarka med dens gode natur-, friluft- og kulturverdier. Vi er opptatt av at man tar vare på Østmarkas kvaliteter, men det er ulike oppfatninger blant medlemmene om vernet bør bli sterkere enn i dag, f. eks. ved å etablere nasjonalpark eller ved sterkere regulering av skogbruket gjennom markaforskriften til skogbruksloven.

Vellet har ikke tatt standpunkt for eller mot nasjonalpark. Vi legger vekt på å fremstå som en seriøs aktør, samt å bidra til en grundig prosess. Vi har satt oss godt inn i naturmangfoldloven med forarbeider, samt noe om forvaltningspraksis knyttet til nasjonalparker. Vi har hatt meget god dialog med partiene på Stortinget inkludert Ola Elvestuen (før han ble statsråd), og vi er godt fornøyd med følgende uttalelse fra flertallet i Stortingets energi- og miljøkomité (AP, SV, V og MDG) i Innst. 175 S (2016-2017):

”...viser til at det er både fastboende og ca. 90 hytter i tillegg til et par serverings- og overnattingsstededer i området som er foreslått som nasjonalpark i Østmarka. Dette flertallet mener det er viktig at disse sikres fortsatt mulighet til å bruke eiendommene i Østmarka i forbindelse med opprettelse av nasjonalparken, og mener at deres rettigheter bør videreføres slik de er fastsatt og praktiseres etter markaloven.”

¹ Svar fra statsråd Ola Elvestuen 3. mai 2018 på spørsmål fra stortingsrepresentant Sigbjørn Gjelsvik.

² Hyttene som har enkel standard, ligger ned mot Tonevann, Mosjøen, Rausjø, Stuttjern og Ålmarktjern.

Rausjømarka Vel er medlem av Østmarkas Venner som har uttalt støtte til sitatet ovenfor.

Markaloven

Rettighetene til fastboende og hytteeiere ble også behandlet i forarbeidene til markaloven. Der står det at loven ikke vil innebære negative konsekvenser hverken for Markas hytteeiere eller fastboende, og at det ikke var behov for å forby eller begrense retten til kjøring for bolig- og hytteeiere i Marka. Det sies videre:

*«Innenfor lovens formål skal det tas hensyn til etablerte lokalsamfunn og tradisjonelt hytteliv i Marka. Loven er derfor ikke til hinder for vedlikehold, hensiktsmessig modernisering og andre bygge- og anleggstiltak som er nødvendig for å opprettholde disse etablerte lokalsamfunnene eller enkelt hytteliv på et tilfredsstillende nivå».*³

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet skriver i sitt brev til departementet, at det er:

«mange tekniske inngrep i Østmarka i form av veier, kraftlinjer og damanlegg som kommer i konflikt med kravene til nasjonalparker.»

«Innlemming av veier i en nasjonalpark er problematisk knyttet til hjemmelsgrunnlag og videre en lite ønskelig forvaltningspraksis. En forutsetning for å etablere en nasjonalpark i deler av Østmarka vil være at veier i all hovedsak tilbakeføres i forkant av vernevedtaket.»

«Det kan på samme måte være aktuelt å fjerne damanlegg for å gjenopprette naturlig vannføring med tilhørende økologiske prosesser.»

Vi regner med at disse faglige vurderingene er premisser for departementets behandling av spørsmålet om evt. nasjonalpark i Østmarka.

Inngrepsfrie naturområder

Naturmangfoldloven setter som vilkår at en nasjonalpark skal være uten tyngre naturinngrep. Fylkesmannen i Oslo og Akershus rapport 3/2018 datert 17. desember 2018 viser til naturmangfoldlovens forarbeider hvor dette etter forvaltningspraksis konkretiseres i såkalte inngrepsfrie soner. Fylkesmannen opplyser at omtrent 93 prosent av dagens nasjonalparker består av inngrepsfrie naturområder (INON-områder). Rapporten opplyser at bare 7 prosent av Østmarka utgjør INON-områder, og dette tallet er brukt i vurderingene. Trekker man imidlertid fra den del av INON-området som allerede inngår som del av naturreservat, er **trolig bare 2 prosent av det vurderte området inngrepsfritt naturområde (ca. 4 km²)**. Miljødirektoratet foreslår at en evt. nasjonalpark avgrenses til et mindre område, og INON-prosenten kan derfor bli noe høyere, men den vil fortsatt være svært lav. Dette betyr at **Østmarka avviker vesentlig ift. eksisterende nasjonalparker når det gjelder tyngre naturinngrep**. Den svært lave INON-prosenten bidrar også til å understøtte Miljødirektoratets vurdering om at Østmarka ikke tilfredsstiller naturmangfoldlovens krav til nasjonalpark (§35).

³ Ot. prp. nr. 23 (2008-2009), side 37.

Miljødirektoratet har ikke vist til INON-indikatoren i sin vurdering. Når regjeringen har slått fast at INON ikke skal være et direkte styrende kriterium «i regelverk og veiledere», betyr ikke det at INON ikke skal nyttes. Informasjonsverdien i INON-kartene vil være svært verdifull og bidra til konkretisering og faglig forankring.

Bynasjonalpark

Da naturmangfoldloven ble utformet, var en viktig problemstilling om områder rundt byene har slik karakter at det tilfredsstillende naturmangfoldlovens krav til nasjonalpark, og om naturmangfoldloven burde få mildere krav for å kunne favne bynasjonalparker. I forarbeidet til naturmangfoldloven står det:

«En ev. bestemmelse om bynasjonalparker ville etter utvalgets mening måtte ha lempeligere vilkår for vern og restriksjonsnivå enn det utvalget foreslår for vernekategoriene nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservater og biotopvernområder. Utvalget mener at flere av de behovene som en ordning med bynasjonalparker skulle dekke, kan ivaretas gjennom vern som landskapsvernområde etter naturmangfoldloven eller ved kombinert vern etter naturmangfoldloven (reservater eller landskapsvernområder) og annet lovverk, særlig kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Utvalget foreslår derfor ikke en egen bestemmelse om bynasjonalparker i naturmangfoldloven.»⁴

«Departementet mener det er viktig å sikre natur-, kultur- og friluftslivsinteresser, både i by og tettsteder, og i nærheten av slike. Samtidig deler i utgangspunktet departementet utvalgets vurdering om at vi i dag har tilstrekkelig lovhjemler til å ta vare på slike områder på en langsiktig og god måte. Departementet har imidlertid på ett punkt sett et behov for å styrke lovgrunnlaget ut fra hensynet til bl.a. friluftslivet, og har fremmet Ot.prp. nr. 23 (2008–2009) Om lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner (markaloven). Det er i tillegg vedtatt midlertidig markagrense for Oslo og nærliggende kommuner inntil markaloven trer i kraft. På denne bakgrunn mener departementet det ikke er behov for en egen vernekategori om bynasjonalparker i naturmangfoldloven.»⁵

Disse vurderingene er svært relevante for de juridiske vurderingene av en evt. nasjonalpark i Østmarka.

Verneprosess

Det må det legges til grunn at det er fastboende i det vurderte området. Langs Rausjøveien fra Bysetermosan til Børtervann (ca. 4 km) er det f. eks. fire boliger med fastboende, og det drives kennel (Kennel Woodshine). Vangen skistue som eies av Skiforeningen, har overnattingsmuligheter og drives som leirskole for barn. Det er også et populært sted for kurs og seminarer. De fleste hytteeiere har kjørerettigheter, og for mange er det en tinglyst rettighet. Departementet bør i nødvendig grad avklare fakta der Miljødirektoratet oppgir at det ikke har hatt informasjon, f. eks. om omfanget av allmenn ferdsel på bilveier og historikken knyttet til damanleggene.

⁴ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009), side 210.

⁵ Ot. prp. nr. 52 (2008-2009), side 211.

Miljødirektoratet har fastslått at en **viktig forutsetning** for å opprette en nasjonalpark er at inngrep tilbakeføres og at det **i all hovedsak** bør skje i forkant av vernevedtaket. Med så klare faglige formuleringer, bør det ikke igangsettes en verneprosess uten at departementet har avklart at man vil kunne tilfredsstillе naturmangfoldlovens krav. Klima- og miljødepartementet må være garantist for at loven følges. Man vil neppe være tjent med å igangsette en verneprosess hvor utfallet kan bli at det ikke er lovmessig hjemmel for å opprette en nasjonalpark. Departementet bør klargjøre hvordan man eventuelt skal håndtere at inngrep tilbakeføres i forkant av vernevedtaket: Hvilke veier og evt. damanlegg må tilbakeføres og hva vil konsekvensene av det være. Vil man f. eks. risikere at noen av de vakre vannene i Østmarka vil forsvinne?

Dersom departementet skulle velge å igangsette en verneprosess uten at Miljødirektoratets forbehold er avklart, vil det være viktig at departementet gir føringer for prosessen samt foreta vurderinger når prosessen er avsluttet, for å avklare om forslaget som verneprosessen munner ut i tilfredsstillе lovens krav. Dersom dette ikke blir tilstrekkelig vurdert, vil det kunne være risiko for at etablering av en nasjonalpark vil kunne utløse en rekke rettslige krav fra grunneiere, fastboende og hytteeiere som evt. mister rettigheter. En verneprosess vil også skape forventninger, kreve mye arbeid og det vil også bidra til usikkerhet og uro hos bl. a. rettighetshavere.

Alternativ

Store deler av Østmarka oppleves som urørt og lite preget av menneskelig påvirkning. I og med at Østmarka har gode kvaliteter ift. resten av Marka, må bruk og forvaltning langt på vei kunne sies å ha vært vellykket. Men det kan være ønskelig å sikre Østmarkas kvaliteter enda bedre. Dersom departementets vurderinger viser at lovens krav mht. tyngre naturinngrep ikke vil kunne tilfredsstillés, f. eks. fordi det er lite realistisk eller ønskelig å tilbakeføre inngrep før vern, bør departementet vurdere om man kan oppnå mye av det samme på annen måte. Ett alternativ kan være å etablere en Østmarkapark med utgangspunkt i markaloven og ved mer aktiv bruk av markaforskriften til skogbruksloven. Da vil man kunne skreddersy en løsning hvor ulike hensyn balanseres på en måte som er ønskelig:

- **Naturvern** sikres ved å opprettholde eksisterende naturreservater, markaloven gir et visst vern og markaforskriften kan endres slik at skogforvaltningen bidrar til ønsket naturvern.
- **Skogforvaltningen** bør være skånsom, men aktiv slik at ikke marka gror igjen.
- **Historie og kulturminner** ivaretas ved at Østmarka ikke gror igjen, jf gamle bosetninger, demninger for fløting, Rausjøgrenda med sagbruk og skole, Plankeveien og flyktningeruten, samt andre minner fra annen verdenskrig.
- **Bevaring av demninger og alle vannene** som brukes til kanopaddling, fiske og friluftsliv.
- **Bevaring av Østmarka som et friluftsområde** sommer som vinter for store deler av befolkningen i Oslo og andre omkringliggende kommuner som bidrar til god folkehelse og hvor det kan drives idrettsaktiviteter.
- **Utvikle kunnskap om naturens verdi ved å bevare stuene og hyttene** som brukes av skoler, speidergrupper og andre som utgangspunkt for friluftsliv og skolering i natur og miljø.

En slik løsning vil kunne redusere ulemper og styrke fordelene. Den vil kunne være mindre statisk og den kan skreddersys med utgangspunkt i slik Østmarka er i dag og mot slik man

ønsker den. Dette alternativet bør kunne gi mindre usikkerhet og større forutsigbarhet for dagens rettighetshavere i Østmarka. Andre alternativer kan også tenkes fordi vern kan oppnås på ulike måter.

Avslutning

Ønsket om nasjonalpark i Østmarka er en idé som synes å ha stor støtte, samtidig som det er mangel på kunnskap om hva en nasjonalpark innebærer, ikke minst med hensyn til utilsiktede negative konsekvenser. Heller ikke de vilkårene som loven stiller for å kunne etablere en nasjonalpark synes godt kjente.

Rausjømarka Vel har med dette brevet ønsket å understreke betydningen av gode faglige vurderinger **før** departementet tar standpunkt til om det skal iverksette en verneprosess, og vi har reist problemstillinger som vi mener må vurderes. Dersom det igangsettes en verneprosess uten at disse forhold er avklart, vil det skape stor usikkerhet og uro hos bl. a. fastboende, hytteeiere og drivere av markastuene. Departementet bør gi avklaringer og føringer som reduserer slik usikkerhet og grunnlaget for uro. Samtidig spiller vi inn et alternativt forslag som kan møte de ulike hensynene på en mer balansert og fleksibel måte.

Med vennlig hilsen

Espen Amundsen
Styremedlem og ansvarlig for nasjonalparksaken
Rausjømarka Vel

E-post: espen.amunds1@gmail.com

Postadresse: Rausjømarka Vel, c/o Reidar Skaug Høymork, Nordbergveien 56, 0875 Oslo